

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YOQILG‘I SANOATINING RIVOJLANISHI**Abdunazarov Xusan Mengliyevich** – *geografiya fanlari nomzodi, dotsent*abdunazarov1968@mail.ru**Xolboeva Marjona Xayrullayevna** – *talaba**Termiz davlat universiteti***Radjapov Muzaffar Yangiboevich** – *katta o‘qituvchi*radjapov74@bk.ru*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti***РАЗВИТИЕ ТОПЛИВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН****Абдуназаров Хусан Менглиевич** – *кандидат географических наук, доцент***Холбоева Маржона Хайруллаевна** – *студент**Термезский государственный университет***Раджапов Музаффар Янгибоевич** – *старший преподаватель**Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза***DEVELOPMENT OF THE FUEL INDUSTRY IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN****Abdunazarov Xusan Mengliyevich** – *Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor***Xolboeva Marjona Xayrullayevna** – *student**Termez State University***Radjapov Muzaffar Yangiboevich** – *senior teacher**Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz*

Tayanch so‘zlar: yoqilg‘i-energetika resurslari, sanoatning tarmoqlar va hududiy tarkibi, ixtisoslashuv, konsentratsiya, investitsiya, diversifikatsiya, sanoat yalpi mahsuloti.

Rezyume. Maqolada respublikamizda yoqilg‘i sanoatining shakllanishi va rivojlanishi masalalari o‘rganilgan. Shuningdek, maqolada mamlakatimiz yoqilg‘i sanoatining tarmoqlar tarkibi, ko‘mir, neft, tabiiy gaz konlarining ishga tushirilishi negizida yoqilg‘i resurslarini qazib olish va qayta ishlash sanoatining hududiy joylashishi va rivojlanishi masalalari batafsil yoritilgan.

Ключевые слова: топливно-энергетические ресурсы, отраслевая и территориальная структура промышленности, специализация, концентрация, инвестиции, диверсификация, валовая продукция промышленности.

Резюме. В статье рассматриваются вопросы формирования и развития топливной промышленности в нашей республике. Также в статье подробно освещены вопросы отраслевой структуры топливной промышленности нашей страны, территориального размещения и развития промышленности по добыче и переработке топливных ресурсов на базе разработки месторождений угля, нефти и природного газа.

Key words: fuel and energy resources, industrial structure, territorial composition, industrial specialization, concentration, investment, diversification, gross industrial output.

Summary. This article examines the issues related to the formation and development of the fuel industry in the Republic of Uzbekistan. In particular, it analyzes the sectoral composition of the country's fuel industry and provides a comprehensive assessment of the territorial distribution and development of the fuel extraction and processing industries based on the commissioning and exploitation of coal, oil, and natural gas deposits. The study highlights the key factors influencing the development of the industry and its role in the efficient utilization of fuel and energy resources.

Kirish. Yoqilg‘i-energetika majmuasi mamlakatimiz sanoatining uzluksiz barqaror rivojlanishini ta‘minlovchi “Drayver” tarmoqlardan biridir. Majmua tarkibida yoqilg‘i sanoati alohida ajralib turadi. Yoqilg‘i sanoati o‘z tarkibiga yoqilg‘i-energetika resurslarini qazib oluvchi ko‘mir, neft, va tabiiy gazni qazib olish va uni qayta ishlash korxonalarini o‘z ichiga oladi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. O‘zbekiston Respublikasida sanoat tarmoqlarini hududiy tashkil etish va joylashtirish hamda rivojlantirishning nazariy va amaliy masalalari bilan Z.M.Akramov, S.K.Ziyodullaev, K.N.Bedrinsev, Sh.N.Zokirov, M.A.Abdusalomov, I.I.Iskanderov, T.M.Ahmedov, E.A.Ahmedov, R.Y.Dosumov, Sh.B.Imomov, A.N.Ro‘ziev, N.T.To‘xliiev, A.S.Soliev, A.A.Qayumov, N.S.Sultonov, E.Q.Umarov, A.M.Sodiqov va boshqa olimlar shug‘ullanishgan.

So‘nggi yillarda respublikamiz sanoat tarmoqlari qatorida yoqilg‘i sanoatini rivojlantiishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Jumladan, mamlakatimiz taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora tadbirlari to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi prezidentining 2026-yil 16 fevraldagi PF-21son farmonining “Sanoatning «drayver» sohalari rivojlantirish va hududlarning sanoat salohiyatini to‘liq ishga solish” deb nomlangan 48-maqsadida “Respublikaning 60 ming kvadrat kilometr maydonida geologiya-qidiruv ishlarini amalga oshirish” va “Tog‘-kon sanoatida mahalliyashtirish, sanoat kooperatsiyasi hamda shatakka olish tizimi doirasida mahalliyashtirilgan mahsulotlar hajmini 2 milliard dollargacha yetkazish” kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Natijalar va muhokama. Respublikamiz jami sanoat tarkibida iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash sohasi boshqa sohalarga nisbatan yuqori ulushga ega. Biroq ushbu sohaning jami sanoatdagi ulushi 2024-yilda, 2018-yilga nisbatan 4,3 foizga kamaygan. Ko'mir, lignit, neft va tabiiy gaz qazib chiqarish tadqiq etilayotgan yillarda 5,1 foizga, metall rudalarini qazib olish 0,5 foizga, boshqa turdagi tog'-kon sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish 0,4 foizga ko'paygan. Respublika tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash iqtisodiy faoliyat turlari tarmoqlar tarkibida ko'mir, lignit, neft va tabiiy gaz qazib chiqarish sohasining ulushi qolgan tarmoqlarga nisbatan yuqori ulushga ega.

Ushbu tarmoqlar ulushi 2024-yilda 2018-yilga nisbatan 19,9 foizga kamaygan. Ushbu yillarda metall rudalarini qazib olish 14 foizga, boshqa turdagi tog'-kon sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish 5,9 foizga o'sgan.

Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash sohasida 2024-yilda 2011-yilga nisbatan 65145,1 mlrd so'mlik ko'p mahsulot ishlab chiqarilib, mazkur tarmoqda tadqiq etilayotgan yillarda sanoat mahsuloti ishlab chiqarish 137,6 foizga o'sgan. Tarmoqning jami sanoat mahsulotidagi ulushi 2011-2019-yillar oralig'ida o'sib borgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2020-2024-yillar oralig'ida pasayib borganligini kuzatishimiz mumkin. Shuningdek, sanoat mahsuloti ishlab chiqarishning oldingi yillarga nisbatan o'sishi sur'ati 2011-yilda past ko'rsatkichga ega bo'lgan bo'lsa, keyinroq ushbu ko'rsatkich 2015-2018-yillarda yuqori bo'lgan.

Mazkur ko'rsatkich 2019-2020-yillarda yana pasayib borgan. 2021-yilga kelib yuqori ko'rsatkichga erishilib, 2024-yilgacha pasayib borgan, biroq o'shbu yillarda oldingi yillarga nisbatan o'sish 100%dan yuqori bo'lgan.

Mamlakatimizda dastlabki neft qazib olish XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida Farg'ona viloyatining Chimyon va Sho'rsuv konlarining ishga tushirilishi bilan boshlangan. Keyinchalik 1924-yilga kelib, Qo'qon shahrida "O'zbekneft" tresti tashkil etilgan.

Respublikamiz yoqilg'i-energetika majmuasi tarkibida neft va gaz qazib olish sanoatining o'rni ham katta. O'zbekiston Respublikasi yoqilg'i sanoatida ko'mir, neft, va tabiiy gazni qazib olish va uni qayta ishlash asosida iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlari uchun yoqilg'i mahsulotlari ishlab chiqariladi. Mamlakatimiz yoqilg'i sanoati tarkibida gaz qazib olish va uni qayta ishlash sanoati ustuvor ahamiyatga ega. Gaz qazib olish va uni qayta ishlash sanoatining rivojlanishi boy mahalliy yoqilg'i resurslariga tayanadi. Mamlakatimizda tabiiy gazni qazib chiqarish o'tgan asrning 50-yillarning ikkinchi yarmida Buxoro viloyatining Gazli, Uchqir va bir qator gaz konlari ishga tushirildi. Shuningdek, 1980-yillarning boshlarida Qashqadaryo viloyatida istiqbolli Muborak va Sho'rtan gaz konlari aniqlanib ishga tushirildi. Keyinroq esa Qoraqalpog'iston Respublikasining Ustyurt rayonida yirik gaz konlari ishga tushirildi. Mustaqillik yillarida geologik qidiruv ishlarining jadal olib borilishi bilan respublikamizning Janubi- g'arbiy Hisor mintaqasida yangi gaz konlari aniqlanib, ishga tushirish borasida ishlar amalga oshirilmoqda.

So'nggi yillarda respublikamizda gaz qazib olish hajmi pasayib bormoqda. Mamlakatimizda 2024-yilda tabiiy gaz qazib olish hajmi 2010-yilga nisbatan 24434,8 mln.m³ ga kamaygan (1-rasm). Tadqiq etilayotgan yillarda tabiiy gaz

qazib olish 62 foizni tashkil etgan (2-jadval). Gaz asosan iqtisodiyot tarmoqlarining ko'pgina sohalarida keng foydalaniladi. Mamlakatimizda gaz iste'moli yildan-yilga o'sib bormoqda. Davlat statistika manbalariga kura 2010-yilda aholi jon boshiga tabiiy gaz qazib chiqarish 1,9 tonna neft ekvivalenti to'g'ri kelgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2024-yilda 1,0 tonna neft ekvivalentiga teng bo'lgan.

Respublika statistika davlat qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra "O'zbekiston 2024-yilda 628 mln dollarlik gaz eksport qilib, bundan 2,5 barobar ko'p – 1,68 mlrd dollarlik gaz import qildi. O'zbekistonning gaz importi bir yil ichida qiymat jihatdan 2,4 barobarga oshgan. 2023-yilda Turkmaniston va Rossiyadan 694,9 mln dollarlik gaz sotib olingan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 1,68 mlrd dollarga yetgan. O'zbekiston 2024-yil davomida Rossiya va Turkmanistondan 1,7 mlrd dollarlik gaz sotib oldi. Bu – 2023-yilga nisbatan 2,4 barobarga, 2022-yilga nisbatan 6 barobarga ko'p. O'tgan yili, shuningdek, gaz eksporti qiymat jihatdan 18 foizga oshib, 628 mln dollarga yetgan [5].

Respublikamizda gaz qazib olish va uni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish borasida bir qator farmon va qarorlar qabul qilingan. Jumladan, "Neft va gaz geologiya qidiruv ishlarini tashkil etish va olib borish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 18-noyabrdagi PQ-4522-sonli, "Tabiiy gaz bozorini isloh qilishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 15-iyundagi PQ-280-sonli, "Tabiiy gaz va suyuq uglevodorodni qazib chiqarish, qayta ishlash hamda realizatsiya qilish hisobini yuritish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarorlari hamda "Yoqilg'i-Energetika sohasida davlat nazorati mexanizmlarini takomillashtirish va «Raqamli energonazorat» tizimini joriy etish to'g'risida"gi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi PF-77-sonli farmonlarida tarmoqqa tegishli ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Mamlakatimiz ommaviy axborot vositalarining bergan ma'lumotlariga ko'ra "2023-yil avgust oyida O'zbekistonda umumiy zaxiralari 1,854 trillion kub metr gaz bo'lgan 296 ta neft va gaz konlari mavjudligi e'lon qilingan edi. Ulardan 122 ta kon "O'zbekneftgaz"ga tegishli bo'lib, u mamlakat umumiy zaxiralarining yarmini – 933 milliard kub metrni tashkil qiladi.

OPEK reytingiga ko'ra, O'zbekistonning gaz zaxiralari 1,522 trillion kub metrga baholanib, jahon zahiralari 0,74 foizini tashkil etadi va mamlakat 22-o'rinda turadi. Boshqa xalqaro ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonning gaz zaxiralari 1,840 trillion kub metrni tashkil etib, mamlakatni eng yirik tabiiy gaz zaxiralari orasida 17-o'rinni egallaydi [6].

Shuningdek, Respublika Energetika instituti ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonning tasdiqlangan tabiiy gaz zaxiralari 2024-yil oxirigacha jami 1,97 trillion kub metrni tashkil qiladi. Biroq, so'nggi yillarda ishlab chiqarish kamaymoqda - o'tgan yili 44,6 milliard kubometr. 2019-yilga (59,4 milliard) nisbatan bu 14,9 milliard kub metrga kamaygan [7].

Hozirgi vaqtda respublikamizda qazib olinayotgan tabiiy gazni sanoat asosida qayta ishlovchi yirik korxonalar ishlab turibdi. Bunday korxonalarga Qashqadaryo viloyatidagi Muborak gazni qayta ishlash zavodi, Sho'rtan

gaz-kimyo majmuasi, “Uzbekistan JTL” zavodi, Buxoro viloyatidagi Qandim va Gazli gazni qayta ishlash zavodlari kiradi.

Respublikamiz yoqilg'i sanoatining muhim tarmoqlaridan biri neft va neftni qayta ishlash sanoati tarmoqlari hisoblanadi. Mamlakatimizda dastlabki neft qazib olish XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida Farg'ona viloyatining Chimyon va Sho'rsuv konlarining ishga tushirilishi bilan boshlangan. 1906-yilda hozirgi Farg'ona viloyatining Oltiariq tumanida respublikamizdagi dastlabki neftni qayta ishlash zavodi ishga tushirilgan. Keyinchalik 1924-yilga kelib, Qo'qon shahrida “O'zbekneft” tresti tashkil etilgan.

2-jahon urushidan keyin mamlakatimizda yangi konlarni aniqlash va ishga tushirilganiga qadar neftning asosiy qismi Andijon va Farg'ona viloyatlaridagi Xo'jaobod, Janubiy Olamushuk, Polvontosh, So'x kabi konlardan qazib olingan. 1959-yilga kelib, mintaqada neftni qayta ishlash zavodi qurib ishga tushirildi. Respublikamizda joylashgan ko'pgina neft va neft-gaz konlari o'tgan asrning 30-40-yillarida aniqlangan bo'lsada, ularni xo'jalik maqsadlarida jadal o'zlashtirish 1960-yillardan keyin davom ettirildi. Jumladan, Surxondaryo, Buxoro, Qashqadaryo viloyatlari hamda Qoraqalpog'iston Respublikasidagi neft konlari aniqlanib ishga tushirildi. Birgina o'tgan asrning 80-yillarning o'rtalarida Qashqadaryo viloyatining hozirgi Mirishkor tumani hududida Ko'kdumaloq neft koni ishga tushirildi. “1986-yilda 3-quduqdan yuqori yura davri karbonat yotqiziklariga mansub sanoat ahamiyatiga ega neft olindi. Konda 18 ta quduq qazilgan. Shulardan 13 tasi mahsuldor. Ko'kdumaloq konidagi quduqlar bu yerda yura, bo'r, paleogen va neogen-to'rtlamchi davr yotqiziqalarining mavjudligini ko'rsatdi. Quduqlarning chuqurligi 3631 m gacha” [8].

Keyinchalik mustaqillik yillarida kondan neft qazib olish hajmi oshirildi. Shuningdek, Namangan viloyatining istiqbolli Mingbuloq neft koni ochildi. 1997-yilda Ko'kdumaloq neft koni bazasida Buxoro viloyatining Qoravulbozor shahrida yirik neftni qayta ishlash zavodi qurib ishga tushirildi.

So'nggi yillarda respublikamizda neft va gaz kondensati qazib chiqarish hajmi kamayib borgan. Jumladan 2024-yilda 2010-yilga nisbatan neft qazib chiqarish hajmi 1304,8 ming tonnaga, gaz kondensati qazib chiqarish hajmi 831 ming tonnaga kamaygan. “Bu holat ancha vaqtdan buyon yangi yirik neft konlari ishga tushirilmayotganligi, amalda foydalanilib kelayotgan konlarning zaxiralari esa kamayib qolganligi bilan bog'liqdir.

Shu sababdan O'zbekiston so'nggi yillarda katta miqdorda neft va neft mahsulotlarini Turkmaniston, Qozog'iston va Rossiyadan import qilmoqda. O'zbekistonda neftni qazib olishning hududiy tarkibida 70% ga yaqin hissa Qashqadaryo viloyatiga to'g'ri keladi. Undan tashqari, neft Qoraqalpog'iston Respublikasi, Andijon, Buxoro va Surxondaryo viloyatlarida qazib olinadi” [1].

Respublikamizda neftni qayta ishlash sanoati korxonalari Buxoro viloyatining Qoravulbozor, Farg'ona viloyatining Oltiariq, Surxondaryo viloyatining Jarqo'rg'on tumanlarida hamda Toshkent viloyatining Chinoz shaharlarida joylashgan.

Respublikamiz ko'mir sanoati yoqilg'i-energetika sanoatining yirik tarmog'i bo'lib, mamlakatimizda ko'mir sanoatining rivojlanishi XX-asrning 40-yillarida Angren

konidan shaxta usulida ko'mir qazib olish asosida boshlangan. 1948-yilga kelib Angren ko'mir konidan ochiq usulda ko'mir qazib olinib boshlangan. Mamlakatimizda ko'mir sanoati geografiyasini Toshkent viloyatidagi Angren ko'mir koni va Surxondaryo viloyatidagi Sharg'un va To'da (Boysun) konlari tashkil etadi.

O'zbekiston ko'mirning zahirasi bo'yicha jahonda 27-o'rinni egallaydi. Theglobal Economy.com internet resursi ma'lumotlari bo'yicha mamlakatda 1,5mlrd hajmida ko'mir zahirasi mavjud [2]. Boshqa bir manbalarga ko'ra respublika 1,8 mlrd tonna qo'ng'ir ko'mir, 46,3 mln tonna toshko'mir zahirasiga ega [3].

Respublikamizda 2024-yilda ko'mir zahirasi 1846,3 ming tonnaga baholangan. Ko'mir zahirasini izlab topish va aniqlash 2024-yilda 2010-yilga nisbatan 129 foizga o'sgan. 2024-yilda respublikamizda 8464,4 ming ko'mir qazib chiqarilib 2010-yilga nisbatan 4834,5 ming tonna ko'p ko'mir qazib olingan. Aynan mana shu yillarda ko'mir qazib olish 2,3 martaga o'sgan. Mamlakatimiz ko'mir sanoatida qazib chiqarilayotgan ko'mirning 88,7 foizi qo'ng'ir ko'mir, 11,3 foizini toshko'mir tashkil etadi. Tadqiq etilayotgan yillarda qo'ng'ir ko'mir qazib chiqarish 2,2 martaga, toshko'mir qazib chiqarish 7,5 martaga o'sgan. Shuningdek, respublikamizda ko'mir iste'moli 2,5marta, ko'mir eksporti 3,5marta, ko'mir importi 938 martaga o'sgan.

Respublikamiz ko'mir sanoatida ko'mir qazib olish bilan “O'zbekko'mir” va “Sharg'un ko'mir” hissadorlik jamiyatlari shug'ullanishadi. “O'zbek ko'mir” hissadorlik jamiyati mamlakatimizdagi ko'mir qazib oluvchi yirik korxona bo'lib, uning takibiga 11 ta korxona (uchtasi ko'mir koni, qolganligi yordamchi korxonalar) kirib, jamiyatda 6 ming nafarga yaqin kishi mehnat qiladi.

Hissadorlik jamiyatda ko'mirning asosiy qismi “Angren” va “Apartak” konlaridan ochiq usulda qazib olinadi. Ushbu kondan ko'mir bilan birgalikda qizg'ish va kulrang kaolin hamda ohaktosh ham qazib olinmoqda.

“So'nggi yillarda energiya resurslariga talab kuchayishi munosabati bilan jamiyatda ham yoqilg'i qazib olish va yetkazib berish hajmlari oshirilmoqda. 2020-yilda 3 million 869 ming tonna ko'mir qazib olingan bo'lsa, 2021-yilda bu ko'rsatkich 4 million 781 ming, 2022-yilda 5 million, 2023-yilda 5 million 836 ming, 2024-yilda 6 million 766 ming tonnani tashkil etdi [4].

Respublikamizda ko'mir sanoatining markazlarini Surxondaryo viloyatida joylashgan Sharg'un (Sariosiyo tumani) va To'da (Boysun tumani) konlari tashkil etadi. Mazkur konlardan asosan toshko'mir qazib olinadi.

“Sharg'un ko'mir” aksiyadorlik jamiyatini modernizatsiya qilish bo'yicha investitsion loyiha amalga oshirilmoqda. Loyihaning umumiy qiymati 105,5 mln AQSh dollari bo'lib, uni 2017-yilning sentabr oyidan boshlab, Xitoyning “China Railway Tunnel Group (GROUP)” kompaniyasi tomonidan amalga oshirilmoqda. Loyihani amalga oshirish jarayonida kondagi eski 10 shaxtaning yopilib qolgan 1500 metr masofadagi qismi tozalaniib, yana qo'shimcha ko'mir qatlamigacha bo'lgan 2227 metr tunnel qismini qazish ishlari bajarildi. Shuningdek kon to'la xorijdan keltirilgan zamonaviy ko'mir qazib olish uskunalari bilan jihozlanib, uning yillik ko'mir qazib olish quvvati 900 ming tonnaga yetkaziladi.

Surxondaryo viloyati ko'mir sanoatining ikkinchi muhim qismi bo'lgan Boysun tumanidagi To'da ko'mir

konini qayta o'zlashtirish bo'yicha bir qancha investitsiyaviy ishlar bajarilmoqda. Jumladan mazkur tumanda joylashgan "Markaziy" va "Sharqiy" hududlarida toshko'mir qazib olish maqsadida qiymati 50 mln AQSh dollari bo'lgan loyiha ishlari bajarilmoqda.

Mamlakatimizda ko'mir sanoatining keyingi rivojlanish davri 2017-yildan to hozirgi kungacha bo'lgan davrni qamrab oladi. Mazkur davrda "2017-2021-yillarda ko'mir sanoatini yanada rivojlantirish va modernizatsiya qilish dasturi to'g'risida"gi 13.06.2017-yildagi PQ -3054-son O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori mamlakatimizda ko'mir sanoatini yanada jadal sur'atda rivojlantirish imkonini berdi.

Natijada qarorda ko'rsatib o'tilganidek, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasi Davlat geologiya qo'mitasi korxonalari tomonidan bajariladigan ko'mirni aniqlash bo'yicha geologiya-qidiruv ishlarini olib borish hajmlarining maqsadli parametrlari ishlab chiqildi. Unga ko'ra Angren koniga qarashli Nish-Bosh maydoni (To'liq o'rganish), G'arbiy O'zbekiston mintaqasiga tegishli Orolbo'yi, G'arbiy Qizilqum maydonlari (Qidiruv va baholash ishlari), shuningdek, Janubiy O'zbekiston mintaqasiga qarashli toshko'mir zahirasiga ega bo'lgan Gurud maydoni, «Nilu» uchastkasi (Mufasssal baholash), Janubiy Machetli maydoni, «Fangart», «Hovuz» va boshqa uchastkalarni (Dastlabki baho) geologik jihatdan o'rganish vazifalari belgilab berilgan.

Mamlakatimizda qazib olinayotgan ko'mirning asosiy iste'molchisi ijtimoiy sohalar va sanoat tarmoqlari hisoblanadi. Respublikamiz ko'mir sanoatida 2024-yilda 8,4 mln tonna ko'mir qazib olinib, bu ko'rsatkich 2023-yilga nisbatan 128 foizga (1,9 mln tonnaga), 2016-yila nisbatan 2,2 barobarga ko'p miqdorni tashkil etgan. Mamlakatimizda 2024-yilda qazib chiqarilgan tayyor ko'mir mahsulotining 3 887,9 ming tonnasi issiqlik elektr stansiyalariga, 627,4 ming tonnasi budget tashkilotlariga, 1362,7 ming tonnasi aholi ehtiyojlari uchun, 517 ming tonna mahsulot birja savdolari orqali iste'molchilarga yetkazib berilgan.

Xulosa. So'nggi yillarda mamlakatimizda tabiiy gaz, gaz kondensati, neft qazib olish hajmi kamayib borayotgan bo'lsa, aksincha ushbu yoqilg'i turlariga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Bu esa ushbu tarmoqqa investitsiyani jalb qilish hajmini oshirish, yangi istiqbolli konlarni aniqlash va ishga tushirishni taqozo etadi.

Bugungi kunda respublikamizda qazib olinayotgan ko'mirdan energetika va metallurgiya va aholining maishiy maqsadlarida keng foydalanilmoqda. Ma'lumki, ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda qazib olingan ko'mir texnologik chuqur qayta ishlanib, undan xilma-xil mahsulotlar olinadi. Yaqin kelajakda respublikamizda ham ko'mir sanoati klasterini yo'lga quyish orqali ko'mirdan xalq xo'jaligi uchun xilma-xil mahsulotlarni ishlab chiqarish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar

1. Qurbonov Sh.B., Fedarko V.N. O'zbekiston geografiyasi (II qism. O'zbekiston iqtisodiy iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi). Darslik. –Toshkent: "Yangi Chirchiq prints", 2024.
2. Воронин С.А., Мусабеков Д.Х., Арзуманян С.Ю., Дергачева Т.А., Азимова Ф.М. Развитие угольной отрасли Узбекистана в условиях современных вызовов 2024, Coal reserves. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/coal_reserves (дата обращения: 15.01.2024).
3. Матвеев И.Е. Угольная и уранодобывающая промышленность Узбекистана. Угольная и уранодобывающая промышленность Узбекистана. URL: <https://matveev-igor.ru/articles/404625> (дата обращения: 15.01.2024) февраль, 2024, "уголь".
4. "Ўзбеккўмир" АЖ Ахборот хизмати (Кўмир sanoati sohasida amalga oshirilayotgan ishlar Ўзбеккўмир" АЖ "Ангрен" кўмир кони пресс-тур учун. 2025 йил 18-февраль) <http://uzbekcoal.uz/uz/pages/press-release>
5. <https://kun.uz/kr/news/2025/01/21/O'zbekiston-2024-yilda-gaz-importini-24-barobarga-oshirdi>.
6. <https://kun.uz/ru/news/2024/12/27/kak-uzbekistan-prevratilsya-iz-krupnogo-eksportyora-gaza-v-chistogo-importyora>.
7. (<https://24.kg/ekonomika/343687>).
8. (https://uz.wikipedia.org/wiki/Ko%CA%Kukdumaloq_neft-gazkondensat_koni).
9. (<https://24.kg/ekonomika/343687>).
10. (https://uz.wikipedia.org/wiki/Ko%CA%Kukdumaloq_neft-gazkondensat_koni).